

Competentieprofiel van een Taalontwikkende Docent. Nuttig of overbodig?

Bas van Eerd en Marike Kwakman

In deze bijdrage op de HSN 2017 bespreken we de totstandkoming en de inhoud van ons competentieprofiel Taalontwikkende Docent als onderdeel van het HvA-brede taalbeleid. Allereerst gaan we in op de context van ons taalbeleid, daarna op de werkzaamheden van het taalteam¹ en van waaruit de behoefte voor een profiel is ontstaan. Vervolgens bespreken we de opzet van het profiel, om te eindigen met het competentieprofiel zelf en de mogelijkheden voor de toekomst.

context

In 2012 zijn de kaders voor een HvA-breed taalbeleid beschreven in een contourennota, die is aangenomen door het College van Bestuur. Deze kaders richtten zich impliciet al op taalontwikkend onderwijs, maar waren breed interpreteerbaar. In de praktijk leidden de kaders vaak alleen tot een gesprek over de schrijfvaardigheid van studenten en het gebruik van een helder en bruikbaar feedback- en beoordelingsformulier schrijfvaardigheid voor docenten. In de jaren die volgden, kwam er steeds meer aandacht voor de rol die onderwijs kon of moest spelen in de ontwikkeling van een brede taalvaardigheid van alle studenten. Enerzijds had dit tot doel om afstudeerders op een juist taalniveau te brengen, anderzijds was het doel om de studeerbaarheid gedurende de opleiding te vergroten.

Binnen de HvA leidde de perspectiefverschuiving van *zij kunnen niet schrijven* naar *wat kunnen wij doen?* tot een nieuwe focus voor het taalteam: we moesten docententeams informeren over de problemen waar studenten tegenaan konden lopen op het gebied van taal, zowel in de overstap van vooropleiding naar het hbo, als binnen het hbo zelf. Dit bleek een goede insteek: de bijeenkomst Taal- en Denkdidactiek die we hiervoor ontwikkeld hadden, was en is een succes. Het doel van de bijeenkomst was om bewustwording te creëren en docenten te laten zien op welke manier zij allen konden bijdragen aan een ontwikkeling in zowel taal als denken. Bij de meeste opleidingen waar de bijeenkomst is georganiseerd, was er na afloop een aantal docenten enthousiast genoeg om ook daadwerkelijk stappen te willen zetten en om onder begeleiding van het taalteam naar het eigen onderwijs te willen kijken. Inmiddels zijn er vele sessies geweest met vele docenten om opdrachten aan te scherpen, toetsen kritisch door te lopen, beoordelingscriteria en lesdoelen te herzien, handleidingen te verduidelijken et cetera. Hoewel er in de bijeenkomst Taal- en Denkdidactiek ook specifieke tips voor het vergroten van het handelingsrepertoire van de docent gegeven werden, richtten veel individuele begeleidingssessies met docenten zich in eerste instantie echter op het veranderen of verbeteren van concrete producten uit de opleiding (bijvoorbeeld: toetsen, handleidingen, beoordelingsformulieren, opdrachtomschrijvingen, stappenplannen of verwerkingsvragen). Aandacht voor het verbeteren of aanscherpen van de (taal- en denk)didactische docentvaardigheid kwam minder aan bod. Een van de mogelijke redenen hiervoor was wellicht dat docenten niet gefaciliteerd werden om een langere periode begeleid te worden, terwijl het vergroten van vaardigheden juist die langere tijd nodig heeft.

Toch waren er zeker wel opleidingen die hiervoor uren beschikbaar stelden en waren er docenten die ook zonder facilitering voor een wat langere tijd aan de slag wilden

met hun eigen vaardigheden. Naast sessies die productgeoriënteerd waren, kregen ook de sessies die vooral competentiegeoriënteerd waren steeds meer gestalte. Hierbij ontstonden drie behoeftes: binnen het team duidelijk kunnen afstemmen aan welke docentvaardigheden gewerkt kan worden, op welke aspecten een focus op ligt en op welke manier we de begeleiding vormgeven. Een vastgestelde set aan competenties of vaardigheden leek ons een oplossing. Bovendien zou een dergelijke competentieset kunnen bijdragen aan het bepalen van de hulpvraag van de docent en het afstemmen van wederzijdse verwachtingen.

brainstorm en opzet

In eerste instantie hebben we bij het zoeken naar mogelijke vaardigheden en competenties zeer dankbaar gebruik gemaakt van de kijkwijzers van onder meer onze collega's van Arteveldehogeschool en de kijkwijzer Taalgericht Vakonderwijs. Daarnaast hebben we diverse boeken en artikelen over docentvaardigheden en taalontwikkelen onderwijs geraadpleegd en good practices bekeken en uit al deze informatie een set van 126 can-do-descriptoren opgesteld.

Vervolgens hebben we onszelf de vraag gesteld wat een taalontwikkende docent onderscheidt van een 'gewone' docent. Hiertoe hebben we de 126 descriptoren aangescherpt en verdeeld over twee docentvaardigheden: algemene (die je van elke docent mag verwachten) en taalontwikkende (die je niet van elke docent mag verwachten). Gelijktijdig werden binnen de HvA profielen en professionaliseringsprogramma's ontwikkeld voor assessoren aan de hand van een vooropgezet format voor een competentieprofiel. Het leek ons een uitgelezen kans om samen met onze assessmentdeskundige te kijken of het mogelijk was om onze 126 descriptoren op een andere manier te structureren, en zo aan te sluiten bij lopende ontwikkelingen. Het resultaat van deze samenwerking is het competentieprofiel Taalontwikkende Docent.

competentieprofiel

Het profiel is in de basis ingedeeld in drie onderdelen:

Kerntaken: Wat doet een taalontwikkende docent?

Basiskwalificaties: Welke voorwaarden zijn er om taalontwikkende docent te worden?

Gedragsindicatoren: Welk concreet en observeerbaar gedrag, voortvloeiend uit de kerntaken, laat de taalontwikkende docent zien?

Een taalontwikkende docent doet alles wat in de kerntaken gevraagd wordt en laat dat in zijn onderwijspraktijk zien door wat er in de gedragsindicatoren beschreven staat ten uitvoer te brengen.

Competentieprofiel Taalontwikkende Docent

De taalontwikkende docent (TOD) werkt doelgericht toe naar het taalniveau dat van een afgestudeerde verwacht wordt. Hiervoor richt hij zijn onderwijs zo in, dat studenten tegelijkertijd werken aan een vakinhoudelijke, cognitieve en talige ontwikkeling, ongeacht de fase van de opleiding. Hij biedt hiervoor contextrijk en taalrijk onderwijs dat aansluit bij het niveau en het referentiekader van de student en zet effectieve werkvormen en tools in ter bevordering van de (taal)ontwikkeling van de student.

kerntaken

- De taalontwikkende docent: sluit in zijn lessen aan bij het taalniveau van de student;
- stimuleert de taalontwikkeling van de student;
- signaleert talige complexiteit in zijn onderwijs en anticipeert daarop door zowel horizontale als verticale differentiatie;
- ondersteunt in het taalleer- en denkproces;
- neemt deel aan intercollegiale afstemming over interpretatie van (de uitwerking van) talige taken (in bijvoorbeeld kalibreersessies).

basiskwalificaties

De taalontwikkende docent:

- heeft een lerarenopleiding of BDB afgerond;
- heeft kennis van het talige instroomniveau van de student;
- is gericht op zijn eigen ontwikkeling als TOD en is bereid daarin te investeren;
- is bereid kritisch naar zichzelf (zelfreflectie) en zijn onderwijs te kijken;
- voelt zich (mede) verantwoordelijkheid voor taalontwikkeling van studenten;
- is oprecht geïnteresseerd in de taalontwikkeling van de student.

gedragsindicatoren

De taalontwikkende docent:

- houdt in zijn les- en materiaalontwikkeling rekening met het taalniveau van de studenten;
- ontwikkelt uitdagende opdrachten voor studenten mede gericht op (professionele) taalontwikkeling;
- zet studenten aan tot (zelf)reflectie en autonome taalontwikkeling;
- hanteert verschillende vormen van feedback t.b.v. taalontwikkeling;
- geeft relevantie van talige taken aan voor opleiding en werkveld aan en transfereert horizontaal en verticaal;
- gebruikt interactie voor verwerking en inoefening van talige en cognitieve vaardigheden;
- heeft expliciet aandacht voor taal- en denkontwikkeling in colleges;
- gebruikt gegevens uit het intercollegiale overleg m.b.t. (de uitwerking van) talige taken voor het bijstellen van het onderwijs (colleges, opdrachten, handleidingen et cetera).

toekomst

Het taalteam van de HvA heeft vanuit haar eigen behoefte dit profiel opgesteld en hoopt de definitieve uitwerking ervan aan het eind van dit academisch jaar afgerond te hebben. Het profiel biedt ons dan de handvatten die we nodig hebben om tot gerichte training, begeleiding of coaching over te gaan. Daar stoppen onze dromen niet. Wellicht is het profiel een middel om taalontwikkelen beter te borgen binnen de hogeschool, mogelijk door inzet van certificering of als specialistisch uitstroomprofiel binnen algemene didactische trainingen. In deze presentatie gaan we zowel in op de inhoud van het profiel en de mogelijke inzet na afronding. Is het profiel nuttig of overbodig?

¹ Het taalteam van de HvA is ondergebracht bij de afdeling Dienst Studentenzaken. Dienst Studentenzaken richt zich op ondersteuning en begeleiding van studenten, zowel voor, tijdens, als na de studie. Daarnaast biedt de dienst een aantal mogelijkheden om het onderwijs zelf te ondersteunen, waarvan taalbeleid een voorbeeld is.